

З хроніки подій на Українських Землях.
/кінець 1943 і початок 1944 р./

710804

Збірка ч.4.

А. Осередні, Східні і Південні Українські Землі /ОСУЗ і ПдСУЗ/.

З Кам'янець-Подільської області повідомляли наприкінці січня 1944 р.:

Хоча німці безупину вивозять збіжжя та скот, то всеж таки ще багато залишається. В кожному селі повні магазини збіжжя хліба, по колгоспах багато скоту. На кожен залізничну станцію німці постягали всі молотілки, трактори та взагалі весь господарський реманент, привезений з Німеччини. Цукрові й інші заводи переповнені виробленими продуктами.

Не зважаючи на те, німці нещадно грабують населення. Де тільки затримається на постій яка сотня, там не залишається ні курки, ні гуски, ні теляти, ні поросяти... Німецька салдатня грабує все, не питаючись нікого про "дозвіл".

Німецькі вояки в розмовах з населенням ставляться дуже вороже до справи дальшого ведення війни. Ніхто з них не вірить вже в перемогу... Серед фронтовиків помітна велика ненависть до всяких німецьких "героїв запілля". Напр. на кордоні фронтовики б'ють грендуців на кожному кроці, так що ті бояться носа туди показати і через те "кордон" властиво не охороняється.

Окремі військові відділи будують біля Ярмолинець, Проскурова, на Збручі й подальше - на Волині укріплення. -Проскурів знаходиться на особливому положенні. Окрім війська не вільно нікому заходити в місто.

На теренах Смотрицького, Балинського та Кам'янець-Подільського р-нів діють большевицькі партизани. В їх рядах є чимало дезиртирів із советських частин, що попали в німецький полон.

Німецькі запроданці т.зв. "Козаки" ходять по селах групами по 20-50 чоловік. З наказу німців вони ширять пропаганду, що-мовляв-УПА й большевицькі партизани - це все одно.

Із дій УПА на ОСУЗ.

Наприкінці жовтня 1943 р. появилася на терені Кам'янець-Подільської області відділ УПА під проводом Шуляка. Українські повстанці розкинули по селах самостійницькі листівки. Вплив листівок на населення був дуже великий. Ставлення українського населення до членів УПА було надзвичайно прихильне. Люди радо приймали повстанців у хату, перетримували їх, годували. Населення відразу розрізняє бійців УПА від большевиків.

В с. Остоїнівцях на лісничівці німці розбили чоту Крутія. Причиною цього була великою мірою необережність та легковаження засад військової чуйності з боку повстанського відділу. В с. Горновці Смотрицького р-ну дядьки й тітки розібрали між себе самостійницьку літературу й опісля самі її розповсюджували.

Під кінець грудня 1943 р. через північно-західну Галичину перейшов з Волині у Кам'янець-Подільську область один курінь УПА.- В Грабовенькому лісі в Боршівщині німці намагались оточити українських повстанців, але це їм не вдалось. В с. Грабівці пов. Боршів серед бою згоріло 4 українських повстанців. На хуторі біля Іванкова згинуло в перестрілці з німцями також 4 повстанців. В Грабівці німці знайшли заховану відділом ЖК Крука гармату, аптеку, харчі та літературу.

У всій Кам'янець-Подільській області поширилася вістка про те, що частини УПА, перебрані в німецькі мундири, поїхали в Німеччину визволяти з неволі українських робітників та полонених.

Ця вістка виринула з мас сама, й спричинилася до ще більшого спопуляризування УПА?

Рейд Бистрого. - Дня 5. грудня 1943 р. вирушив з південної Крем'янецьчини на схід один курінь УПА - південь під проводом командира Бистрого.

В с. Кривочинці німці й шуцмани засипали український відділ світляними кулями. Український відділ з розмислом оминув бою. На першому постю в с. О. одна застава куріня прийняла боєм німців і шуцманів, що наспіли в село по доносу сексота. Від українських куль впали 4 шуцмани й 1 німець. Повстанці здобули і підводу з кіньми, 6 рушниць, пістолю й доволі амуніції.

В дальшому поході відділ знишив кілька телеграфних ліній. При переїзді залізничного шляху в с. Нова Гута мадярсько-німецька залізнична варта обстрілювала українських повстанців зі своїх бункрів майже цілу годину. Стрільці зі сотні Довбуша вбили з міномета кількох противників.

10. грудня 1943 р. курінь квартирував в с. Козачки. Бійці поновили запаси вівса для коней і харчів для себе та роздали населенню все майно й збіжжя з колгоспу. - Слідуючого дня курінь доїхав до с. Лисогірки, де зупинився на довгий час на пості. Українські повстанці заложили тут т.зв. "Українську Республіку" й розпочали свою властиву роботу: вишколи в відділі та пропаганду серед населення. Кожної ночі виїздили пропагандисти на довколишні села.

Тут вперше наблизилися до українських повстанців червоні партизани з відділу Слюсаренка. Вони намагалися вести з повстанцями переговори, пропонуючи підступно, - "щоб не убивав брат брата". Очевидно, ніяких наслідків ці переговори не мали.

Одної ночі на р'ї стрільців з господарчого відділу Голуба наскочили німці на трьох автомашинах. Стрільці зробили розстрільну й розбили одну машину. Німці втекли, а все добро, що було на машині, дісталось переможцям.

18. грудня 1943 р. курінь перейшов у с. Бруслинів. Повстанці влаштували в школі мітинг, вступили в церкву. Все це зробило велике враження на народ. Люди досі мали справу тільки з большевицькими "лісовими партизанами", які перебувають звичайно в лісі, а як вскакують в село, то тільки на те, щоб награбувати хліба, самогону, чобіт і т.п. - Українські повстанці переводили на всіх постях збірку куріня для співання національних пісень та загальної молитви. Все це дуже цікавило та захоплювало народ.

В с. Яцківцях до куріня Бистрого приєднався відділ Сабляка. Тут же прибув до частини Провідник Кам'янець-Подільщини Батько. Він перебрав від відділу велику кількість самостійницької літератури й розповсюдив її по селах при допомозі стрільців-пропагандистів.

24. грудня 1943 р. в бою з німецькою засідкою згинув помічник Батька друг Антон. Курінь влаштував йому величавий похорон, Промови Батька й Мороза зробили велике враження на стрільців і маси населення.

1. січня 1944 р. курінь розброїв в с. Микулинцях козаків та забрав їх з собою. Здобуто 19 рушниць, 2 кулемети, амуніцію, гранати.

9. січня 1944 р. на українських повстанців наскочили біля села Лисогірки німці на автомашинах. Повстанці оточили німців, та здобули 3 машини з великим майном. Здобуто м.ін. 7 кулеметів, 2 міномети, 10 рушниць, 30.000 амуніції, 500 гранат, 3 радіоапарати, та багато іншого майна. - В с. Нова Гута стрільці розброїли 2 шуцманів.

13. січня сотня Буруна на чолі з Бистрим вступила в Галичину. Інші сотні прибули 20 січня 1944 р. шасливо до с. Бутиська на Волині.

Курінний Бистрий закінчив звіт про свій рейд такою увагою: При перших кроках на сході повстанці почували себе непевно, але з часом вступив в них дух. Вони пізнали, що на УСУЗ є багато можливостей революційної праці, і тепер хочуть назад на Схід.

/ Німецькі вислужники. /

"Атаман казачього отряда" - Добровольській написав у селі "Мокрое" в дні 23. січня 1944 р. гострий "Приказ" на русском язике, в якому стверджує:

"Цілий ряд українських бандерівських відділів у Житомирській області стали під команду большевицьких комісарів" /1/, ... а свій давній "лозунг Смерть Сталіну й Гітлеру!" замінили на "Смерть Хтяжін Гітлеру, слава отцу

народов Сталіну !"

Атаман повчав українців, що 1918-22 рр. українці тільки тому не добились самостійності своєї держави, що "такі гади, як Винниченки й Петлюри /!// не об'єднали боротьби, але роздробили український нарід, зробили його нездатним боротися і цим робом зрадили його".

Атаман хоче направити "всьо ето". Він закликає:

"Я з чистою совістю йду і буду йти по шляху знищення всього, що перешкоджає боротьбі з жидо-більшевизмом. На підставі всього цього /?/, від імені совісти і любови до українського народу /!// я як українець /?/ наказую:

1/ Всі організації, що ведуть роботу проти німецької армії й визвольних /?/армій, мають припинити своє існування /!//

2/ Весь хліб..., закопаний в ями для бандитів, має бути розданий селянам і вивезений за рахунок державних поставок.

3/ Всі окопи й оборонні споруди мають бути усунені /!//

4/ Вся зброя має бути здана мені.

5/ Всі мости...мають бути направлені

6/ Населення не сміє втікати в ліс /!//

7/ Всякий зв'язок з бандитами має бути розірваний, а населення має допомогти мені в боротьбі з бандитами.

Хто не буде виконувати цього, буде знищений, а села, які не будуть повинуватись цьому наказові, будуть спалені..."

Оце ще один маленький "фюрер", "німець не кацап".

/ Вермахт/.

Один українець, який ще в червні 1941 р. вступив добровольцем до німецької армії, щоб боротись проти Москви, і відбув цілу східню кампанію, розповідає:

"... В перших місяцях війни німці ставились до нас дуже добре, але вже по перших арештуваннях українських самостійників у вересні 1941 р. почали нас трактувати як свій м'ясний фронтний контингент. Хліба нам давали менше ніж німцям. Почала також процвітати т.зв. "мордопластика". Це настроювало українців крайньо вороже до німців..."

Вояки українці були не раз свідками звірського поводження німців з українським цивільним населенням і з полоненими українцями. В таборі полонених під моленськом шеф табору німець побив до безтями важко хворого полоненого українця, а відтак його застрілив. Коли вояк-українець став в обороні свого земляка, німець визвірився на нього: "Ти такий самий ворог Німеччини, як і він, і тобі те саме належить !"

Німецька армія сильно здеморалізована. Вояки вороже настроєні до партії й гештапа. Найдужче прибивають вояків вістки про нещадне бомбардування німецьких міст, де живе їх рідня. Вояки з одчаю поповнюють самогубство, або дезиртирують. Кілька німців вояків звернулися до свого камрата-українця з проханням допомогти їм втікати з України. Вони боялись українських повстанців з УПА, та й взагалі не хотіли залишатися в "небезпечній" Україні.. Загал німецьких вояків-фронтників висловлюється з великою пошаною про УПА. Їх радує те, що в рядах УПА на Волині й УНС-а в Карпатах є -за їх відомостями- чимало німців, дезертирів зі східнього фронту.- Українець погодився на пропозицію німців і дезиртирував разом з ними. По кількох тижнях вони добились до Сяну. Звідсіля німці подались подалися через Карпати на Балкан з метою дістатися до англійського полону...

Із радіо-вісток.

В другій половині лютого 1944 р. відбувся в Києві "Четвертий Антифашистський Мітинг представників українського народу". На мітингу промовляли такі "заслужені діячі радянської України", як Корнійчук, Тичина, Колпак і ін. Промовці атакували дуже гостро українських самостійників, членів ОУН, яких вони прозивали провокаційно "німецько-українськими фашистами".

Уряд СРСР опублікував офіційне "звернення до бійців УПА", в якому московські запроданці закликають облудно й підступно: "...Отямтесь, обдурені

фашистсько-українськими націоналістами люди! Пирвіть всі звязки з ОУН-івцями, з УПА, та переходьте на сторону радянської влади. Тут станентк до шпирої, святої боротьби - і все вам буде прощено". І т.д.

Московське радіо повідомляло, що "жертвенні громадяни радянської України зложили вже "добровільно" більш як триста мільонів крб. зі своїх заощаджень на "воєнний фонд".

На початку березня 1944 р. московське радіо повідомило, що маршала Жукова, заступника Сталіна в військовій ділянці, іменовано "начальним вождем української армії" /!/. Цю "українською армією" є московська армія, яка діє в Україні.

В. ЗАХІДНІ УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ /ЗУЗ/.

Німецький терор.

Напочатку січня 1944 р. німецька жандармерія намагалася виловити "дезертирів СС-Дивізії Галичина" в селах Бібреччини. Наскоки й облави на селах: Селиська, Під'ярків, Гринів, Романів, Підгородине й Глібовичі - не дали ніяких результатів.

5.січня 1944 р. вдосвіта німецька жандармерія з узбеками й татарами в кількості 220 чоловік перевела облаву в с. Сугрові пов. Бібрка. Німці зігнали всіх людей на площу і забрали за списком 13 людей. На списку мали 30-прізвищ, але частина загрожених втікла.

9.грудня 1943 р. "українська" поліція з ляндркомісаром ня жех і ляндрвіртом на чолі арештувала в с. Вербів Підгаєцького повіту 30 господарів за неповну здачу контингенту. Одного 50-літнього господаря арештовано за те, що сказав: "Це дуже погано, що своя поліція побиває українців".- По дорозі до Підгаєць німець підганяв арештованих людей батогом.

11.грудня 1943 р. заліщицький ляндрвірт повісив в с. Кулаківцях одного господаря, в якого знайшов при ревізії заховане в соломі жито.

16.грудня 1943 р. німецька жандармерія в Жельниці пов. Боршів арештувала 17 жінок, що перейшли на західний беріг Збруча з Кам'янець-Подільської Облaсті, з метою переслати святочні посилки своїм рідним в Німеччині. Посилки й листи сконфісковано. Про це постарався начальник пошти, поляк Ромер.- Жінок передержали на жандармерії і сильно знущалися над ними.

15.грудня 1943 р. поліція бавдінст-у перевела в с. Кальне пов. Бережани облаву на юнаків, призначених до німецької каторги. Тому що хлопці тікали, поліція забирала їх батьків. Всього відставлено до Бережан 4 мужчин і 10 жінок. Одного хлопця ранили, немилосердно збили й відставили до шпиталю.

В с. Берлин/пов. Броди/ бавдінст-поліція арештувала 26.XII.1943 р. 6 хлопців.

28.грудня 1943 р. Кріно арештувало в с. Новосілки Опарівська /Львівщина/ 7 українців /-ок/. Арештування наступило за доносом одної польки.

В с. Миклашеві /Яричів/ поліція ув'язнила 5 селян за неповну здачу контингенту. Крім того сконфіскувала тут 57 корів.

З Чорткова повідомляють: Чортківська тюрма призначена тепер виключно для політв'язнів. Тюремний режим сильно загострено. Буває, що в'язням не дають по 2-3 дні їсти. Харчів і одягу від родин для в'язнів не приймають. В'язні лежать зв'язані в холодних келіях. Багато з них хворіє на тиф, багато вмирає. Пештаповські кати беруть в'язнів на тортури. М.ін. мучать електричним струмом.

В грудні місяці 1943 р. В Чортківській окрузі розстріляно 78 людей.

В ході контингентових акцій в 4 селах Збаразького повіту /Тоши, Воробі-
ївка, Глинячки та Лозівка/ в грудні 1943 р. німці награбували понад 400
тонн збіжжя, 100 корів, 25 коней, кількадесят овець і т.д.

31. грудня 1943 р. німці арештували в с. Рахнівцях /Тернопільщина/ 68
українців під закидом зв'язків з УПА. Арештували їх підступом, викликавши
їх нібито на роботу. Частина з арештованих викупилась.

Перебрані німецькі агенти провокували населення сел Копичинецького пов.
вербуючи охотників в партизани. 31. XII. 1943 р. німці перевели в селах Го-
родниця, Постолівка, Трибухівці, і Личківці масові арештування. Всього
арештували до 400 осіб. 31 з них розстріляли тогожж дня в Городниці, а час-
тину відставили до тюрми в Копичинцях.

В Крутилові розстріляно за "зв'язок з УПА" 2 українців.

1. і 3. січня 1944 р. німці з Кріпо перевели арештування в с. Божові пов.
Підгайці. Арештовано 12 чоловіків, одного застрілено. Арештування відбулись
на донос і за вказівками місцевих поляків.

11. січня 1944 р. німці вивозили з Бродів на захід всіх юнаків з бавдін-
сту. В дорозі багато хлопців втікло.

12. I. 1944 р. невідомі люди, правдоподібно комуністи або поляки, під-
різали в Тернопільщині телефонічні стовпи військового зв'язку. Німці обстрі-
ляли за те село Лучку.

14. січня німці арештували в Ходорові 5 українців, працівників цукро-
варні й відставили їх до Стрия.

19. I. німці перевели облаву в с. Ромаш (Сокаль). Вони хотіли арештувати
багато українців, але люди повтікали й поховалися.

В другій половині січня 1944 р. рещтапо арештувало в Сокалі 8 українців
(-ок). Під закидом самотійницької діяльності.

30. I. 1944 р. німці робили облави в с. Боратині (Белзчина). Не зловили
нікого, бо люди повтікали.

Вермахт.

До Ходорова і Бірки прибуло в січні 1944 р. на квартири кілька сотень
німців фронтовиків. Вони грабують все що захочуть, а за опір б'ють по лиці.
Крім того напастують жінок, гвалтують, а в випадку опору погрожують пісто-
лями. - Невдачі на фронті здеморалізували німецьких вояків до краю.

Всі села довкола ^Тарнополя німці призначили на квартири для війська. -
В с. Влудбичок Великий на Різдяні Свята мав місце такий випадок. До хати,
де було 3 німців, ввійшов з "вертепом" малий хлопчина, озброєний дерев'я-
ною шаблею й, як велить звичай, голосно запитав господаря, чи дозволять
заколядувати. Заскочені появою "козарлюги", німці відразу підняли руки
вгору на знак, що піддаються...

Німецькі вояки в розмовах з населенням нарікають на дурну роботу й по-
літику ^Гітлерівської партії, що вже довела до заломання на східньому фрон-
ті, а тепер веде Німеччину до певного упадку. Самі вояки поширюють серед
населення протигітлерівські гасла. - Трапляються випадки, що фронтовики про-
дають людям зброю. - Ті вояки, що мали нагоду стрічатись з УПА, висловлюють-
ся про неї з пошаною, як про поважну протибольшевицьку силу.

Німецькі летуни, що заквартирували наприкінці грудня 1943 р. в с. Озирній пов. Зборів, говорили: "Німецька політика найдурніша в світі. В гітлерівській партії сидять самі дурні, які повинні товкти на гостинці камінь, а не вести політику. Війна скінчиться катастрофою Німеччини, а вина в цьому буде по стороні Гітлера і партії."

До листи польських злочинів на ЗУЗ.

2.XII.1943 р. польські терористи упроводили з собою з с. Новосілки Коропецької Бучацького повіту українця Михайла Гладкого.

12.XII.1943 р. польська брівка напала на українського священника в селі Товстобаби пов. Підгайці.

12.грудня 1943 р. вночі 4 польські "активісти" з с. Поточан Березанського пов. стрінули на дорозі до с. Писарівки одного молодого українця. Один з поляків, Пйотр Войнаровскі, пікнув: "Юж мам едного пташка!" і вистрілив до нього тричі з револьвера. Однак українцеві вдалося втекти.

14.грудня 1943 р. ввечері невідомі люди, правдоподібно польські боївкирі, схопили на вуд. в Скалаті українця Осипа Головацького, працівника Ляндкомісаріату.

Вночі на 13.XII.1943 р. невідомі люди, правдоподібно польська боївка, забрали з собою з с. Вікно /пов. Скалат/ кол. голову Молочарні, Метельського.

18.XII.1943 р. польська банда пограбувала ~~якжекекеке~~ українського священника й кооперативу в с. Баричі пов. Бучач.

Польська терористична банда Недзведзкого поранила голову с. Комарівки пов. Бучач, українця Когута. На другий день польська боївка напала на шпиталь в ~~Шонастириськах~~ і питала за тим же Когутом. При нагоді зграбували свиню. Того ж дня забрали з млина в Золотій Липі всі паси і 8 000 зл. При тому застрілили 1 чоловіка, що втівав.

24.XII.1943 р. польські терористи застрілили в лісі біля с. Дунаїва, пов. Золочів, поліцай-українця, Білинського. Другий поліцай втік їм з рук.

Директор фабрики тютюну в Нагірнянці пов. Чортків, німець Земрах, наказав українському священникові виголосити в церкві людям, що за 12 поляків, забраних в с. Хом'яківки невідомими людьми, буде вбито 120 українців.

28.XII.1943 р. поляки схопили в с. Полупанівка, пов. Скалат, 2 українців самостійників, що переїздили через село, сильно їх побили і віддали в руки німців.

30.XII.1943 р. польські терористи вбили в с. Баричі Бучацького пов. українця Василя Білоуса, та упроводили з собою Павла Луговського.

30.XII.1943 р. в с. Бандури пов. Броди місцеві поляки напали на дім Теодора Ількова, члена ОУН. Терористи вбили Теодора і його жінку, а їх доньку й сина ~~жаряжили~~ Василя поранили.- Того ж дня польська боївка напала на місцевого солтиса-українця, але напасників відігнано.

В Підгаєччині поляки в грудні 1943 р. відверто загрожували, "що українців незадовго не стане на світі". Рух більших озброєних відділів поляків в терені скріпився.

В Перемишлянщині в с. Тучне шуполіція знайшла при ревізії польського ксьондза багато ліків і різного лікарського приладдя, вартости десятків тисяч злотих.

В Перемишлянщині польські терористи застрілили в грудні 1943 р. 2 українців. На це деякі старі поляки-патріоти говорили з поденервванням: "шо

ті наші смаркачі роблять? Чи вони свідомі того, що за них прийдеться відповідати?..."

Арештування українських самостійників по доносу й за вказівками місцевих поляків відбулись м.ін. в с. Боків Підгаєцького повіту, в Слобідці Болшовецькій Галицького повіту, і в ін.

У фірмі "Ундіч" в Підгайцях працівники-поляки зробили великі надужиття на користь польської організації. Покрали багато пунктів на шкіру. Звалити вину на українців цим разом не вдалось.

3.січня 1944 р. поляки застрілили в с. Вороняки /Золочів/ одного українця самостійника.

3.січня 1944 р. невідомі бандити, правдоподібно поляки, вбили в присілку Звіринець біля Ясенова /пов. Броди/ жінку директора школи українця Воврова, а його самого забрали з собою.

7.січня 1944 р. о год. 6 рано в с. Ясенова приїхав український священик о.Балюта до с. Хорнова на Богослуження. По дорозі пропав без вісти, разом з фірманом. Підводу, фелон й хрест знайдено під селом Хорковом. Населення однодушно твердить, що це робота польської боївки в Майдану.

8.січня 1944 р. польська банда застрілила в с. Озірянах пов. Бучач українця Дмитра Бидика, а його сина забрала з собою. Цієї ж ночі польські терористи спрятали в с. Бертниках українця Івана Снойчука, який контролював варту.

Польські боївки з с. Дуліби пов. Бучач роблять часто грабіжницькі напади на українських селян в довколишніх селах.

8.січня 1944 р. польські терористи замордували в с. Сугрові пов. Бібрка 3 українців: Сидора Івана, Карпінського миколу й Церковного Івана.

9.січня 1944 р. прибуло до с. Волоківці пов. Боршів 6 польських боївкарів. Вони почали стріляти на дорозі до зустрічних українців й зранили Василя Смарчука в ногу, а 14 літнього хлопця в голову. Крім того важко побили Стефу Василій.

16.січня 1944 р. вночі 5 польських терористів, озброєних ножами й багнетами напали на гурток українських юнаків з с. Соколова пов. Підгайці, які верталися підводою з коляди з присілка Ганчірки. В рукопашному бою було поранено 3 українців. Всетаки нападні відогнали бандитів, а одного схопили і відставили на станицю поліції в Золотниках. Бандит назвав імена своїх спільників. Все це були поляки з с. Соколова. Вони нахвалялись, що кожний з них мусить зарізати 1 українця.- На вістку про схоплення польського бандита, поляки з Соколова організувались в більшу банду /23 осіб/, озброїлись сокирами, вилами і т.п. і пустились в погоню за українськими юнаками.

В Підкаміню пов. Броди перебуває до 300 боездатних поляків з Волині. В січні 1944 р. німці узброїли їх рушницями та задумують використати до кр проти українських погромів.

З Тернопільщини звітували в грудні 1943 р.:

Репресії, що їх застосовують німці до мирного українського населення, часто без ніякої підстави, а тільки під впливом цькування і доносів місцевих поляків-україножерів, мають такі наслідки, яких окупанти й не сподівалися. Населення стає відважнішим, настрої мас революціонізуються. По відношенню до поляків народ домагається репресій і гострих кар за їх вислужницьку роботу. Польське населення дуже зненавиджене українськими масами власне за свою підступну, злобну, зрадливу поставу й роботу. Де живуть поляки, там українці не певні ні дня ні години. За всякі виступи польського населення проти українців /терористичні напади, вбивства, розстріли, провока-

ції, доноси і т.п./ народ домагається відплати. Українська пасивність тільки роззухвалює знахабнелих і розжирілих на українському хлібі зайців ізза Висли.

Майже весь польський актив організований в польських підпільних організаціях. В проводі польського підпілля є бувші польські старшини, підстаршини і ксьондзи, а також багато втікачів з Волині. З польським підпіллям тісно співпрацюють поляки на німецькій службі: фольксдойчі, кріцовці /напр: в Бережанах/, фабрична поліція /Ягольниця Нова, Чортків/, баншутці, службовці арбайтсамту й т.п.- Вся їх активність, як в службі так і поза службою, є спрямована виключно проти українців. Випадки вбивання українських громадян польськими терористами не припиняються. Поляки готуються до більших протиукраїнських виступів. Громадять зброю, харчові припаси, ліки і т.п. Всі польські села й колонії озброєні кулеметами, дороги і під'їзди до них забарикадовані.

/Холмшина/.

710804

Командир Поліції Безпеки й СД на область Люблин- опублікував 7.січня 1944 р. відозву п.н. "Поляки й українці!" в якій вяснює причину масового розстрілу "злочинців" в Грубешові в дні 6.І.1944 р. Гештаповський командир подає як причину "масові вбивства" мирного населення в Грубешівській пов. з боку польських терористів. В відозві читаємо дослівно.

"Провокацією найпідлішого рода були численні минулорічні акти терору проти українських осель, підчас яких вигублено в звірський спосіб чимало людей, в тому багато старців, жінок і дітей. Безприкладним злочином, який власне в доконаній ексикуюції знайшов своє надолуження, було вимордування під кінець минулого місяця в Пересоловицях 20 осіб. Зневагою й викликом, киненим в лице всякій людській моралі, являється факт, що злочинці на місці душегубства співали зараз по його виконанню коляди! Німецькі власті не хочуть, щоб поляки й українці винишувалися посполу, і тому виступлять проти терористів і підбуржувачів з усією рішучістю, байдуже до котрої сторони вони належать..."

Поминаючи всю облуду й неширість гештаповського "суперарбітра", що пробивається зі згаданої відозви, вона всетаки являє собою документ, важний для розгляду й оцінки українсько-польських відносин на ЗУЗ. Ні на одному терені ЗУЗ українці не виступили перші проти поляків, як це твердить забріхана пропаганда польських шовіністів. Всюди польські терористи були першими напасниками й спричинниками погромів мирного українського населення. Німці ніколи не виступали в обороні української людности, вони тільки використовували польський терор для дальшого винишування українського народу.

Окремо подаємо список 162 замррдованих польськими терористами українських передовиків Холмшини, поданий УДКкомітетом в Грубешові з нагоди панахиди по Полянних в дні 31.жовтня 1943 р. Список цей далеко неповний...

Большевики.

З датою 25 листопада 1943 р. появилася і.число "Партизана", "Органу партизанського руху Зах.Обл.України". Тут читаємо, що "дальше видавництво "Боротьби", як органу Народнової Гвардії припиняється. Сама Н.Г. стає виключно партизанською організацією і тим самим втрачає свою дотеперішню назву... Від нині кістяком руху є партизанські загони, які оперують в терені. Решта членів організації виконує завдання мобілізації громадян до загонів, організує розвідку, постачає та забезпечує загони всім необхідним. В цей спосіб Нар.Гвардія органічно злилась з тим велетенським всенароднім партизанським рухом, який охопив всі окуповані області Рад.Союзу..."

Такими бундючними словами намагаються наємники Москви на ЗУЗ прикрити в своїй новій ганчірці факт повного провалу плану Москви запрягти українські народні маси ЗУЗ до свого імперіялістичного воза.

Згадана большевицька газетка містить частини доповіді Сталіна з дня 6.XI.1943 р. Замітніші твердження Сталіна такі:

"... Зворотню точкою війни став Сталінград. 147.200 солдат та офіцерів залишив ворог на руїнах міста..."

... Оскільки Сталінград був поразкою, то Курськ був катастрофою... 4 мільйони людей втратив ворог за минулий рік /себто від листопада 1942 р. до листопада 1943 р.!, з того 1.800.000 вбитими, далі 4.000 літаків, 25.000 танків, 40.000 гармат і т.д.... Згинули найкращі кадрові війська Гітлера, тому хоч сьогодні /XI.1943./ на східньому фронті стоїть 257 дивізій, в тому 207 німецьких, ... бойова дисциплінованість їх є значно нижча. Резервів надалі немає..."

... На всі ці подвиги на фронтах та в заплілі підіймала радянський народ партія большевиків, натхненник та організатор розгрому ворога..."

Далі газетка подає за "радянською радіостанцією" "Партизанка", "бойовий рапорт" партизан Орловської області за два роки діяльності. Вони мали знищити за той час 70.000 гітлерівців, багато тисяч вагонів з боєприпасами, знищити 400 паровозів, підірвати 42 залізничних та 216 шосейних мостів, знищити 350 кілометрів телеграфічного кабелю, та 461 склад з боєприпасами, десятки танків, літаків, гармат, :::: кількост машин і т.д. В липні і серпні 1943 р. відбили від окупанта до 30.000 "радянських громадян", яких при відступі гітлерівці гнали до Німеччини і т.д.

В "Хроніці партизанського руху" в 30У" московські наємники подають такі свої подвиги в місяцях вересень і жовтень 1943 р.: спалення скирт збіжжя, сіна, кількох фільварків, молочарні, попсовання кількох тракторів і с.п. машин, врешті виколііння кількох ешелонів зі збіжжям і військом, а саме:

26.9.1943 р. на станції Гуданці, 29.9. біля ст. Конюшки на лінії Львів Самбір /ешелон з мадярами/, 30.9. між Красним і Княжим, ушкодження зал.моста на лінії Львів-Краків 30.9.1943 р.

В Золочівщині, Радеківщині, Яворівщині, Равшині і інших північних повітах Галичини появились в Брудні 1943 р. і січні 1944 р. сильніші добре озброєні похідні групи большевиків, що прямували на захід. В кількох випадках збройні відділи УНСамооборони вступили в бій з червоними наїзниками. /пл. "Із дій народньої самооборони на ЗУЗ"/

В Чортківщині, Тереховельщині, Копичинеччині і ін. большевицькі партизани переводять саботажні акти, розкручують рейки, підрізують телефонні стовпи і т.д. В Тереховельщині шляються большевицькі парашутисти. В їх рядах є й жінки.

/ Різне. /

По селах Львівщини шляються невідомі нікому підозрілі туди, які випитують людей про ОУН-і про зв'язки з партизанами.

В другій половині січня 1944 р. німці почали копати окопи в північній частині Сокальщини. До цієї роботи загнали всіх "мобілізованих" до бавдінсту юнаків з 1923, 24 і 25 рр. народження. Праця при будові окопів триває як вдень так і вночі. - 19.І. всі треншучи покинули свої станиці і съягнулися до Сокаля, забравши з собою всі магазини і всяке майно. - Також поляки з колонії Боб'ятин перебрались в безпечніше місце. -

Німці будують оборонну лінію також в Радеківщині.

26.грудня 1943 р. невідомі справники вистрілили в с. Гнилицях пов.Збараж 3 мішані українсько-польські родини в кількості 14 осіб.

Підчас облави на жидів в околицях сел Золотий Потік і Соколів пов. Бучач, в дні 15 грудня 1943 р. шупполіція застрілила до 200 жидів.

16.XII.1943 р. німці перевели облаву в Мргорівському лісі біля с. Коростятини Бучацького пов., де перебували партизани. В перестрілці згинуло 3 партизан і 1 німець, 4 німців було ранених.

Люблинський "СС- і Поліцайфюрер" опублікував 15.січня 1944 р. "Відозву до населення", в якій так наївно "пояснює" просування большевиків на захід:

"Використовуючи теренові відносини Прип'ятських багон, вдалося незначним частинам большевицької армії вдертися частково на терени Волині"... Тепер ці банди, за словами, німецького "поліцайфюрера" "старатимуться вдертися за Буг та скритися на теренах ГГ.", щоб "спастися своє мерзенне життя." Щоб до цього не допустити, - "влаштується вдовж Буга військово захищені охоронні пункти, в яких помістяться сильні військові залоги".-

Німець закликає населення "прикласти, як один, своїх рук з сокирою й допатою до захищення батьківщини..."

Так воно й виходить, що "тубильчому" населенню не лишається остаточно нічого іншого, як тільки хапати за сокиру, бити на право й на ліво всіх "визволителів" і "оборонців" та допатою закопувати воррже стерво в свою землю... Імперіялісти з Москви й Берліна мусять пропасти на українській землі, щоб народ мін свобідно жити...

Із дій народньої самооборони на ЗУЗ.

6.січня 1944 р. німецька жандармерія відставила до Бірки кількох українських юнаків з с. Селиськ, арештованих за "дизертство з СС-Дивізії". За селом невідомі люди обстріляли підводи з німцями з рушниць і кулемета. Німці відпустили арештованих і поспішно від'їхали в місто.

28.грудня 1943 р. один рій УНС самооборони звів під с. Вільшаниця /Золочів/ бій з переходячою бандою, що нараховувала 20 чоловік. Бандити відступили від села.- В с. Митуліні українські бійці вбили двох большевицьких партизан і здобули рушницю й пістоль.

12.січня 1944 р. через с. Коропчик/пов. Золочів/ переїздила група большевицьких партизан, озброєних фінками й гранатами. Місцевий гурток збройної самооборони вступив з московськими наїзниками в бій. В бою впали по українській стороні - кушевий, станичний активу й юнацтва та ще 1 боєць. Червоні бандити забрали своїх вбитих і ранених з собою. Один ранений большевик з фінкою і гранатами попав у руки української самооборони.

8.січня 1944 р. в с. Асеніві пов. Броди дійшло до стрілянини між німцями й бійцями українського збройного відділу. Один український стрілець був ранений.

20.січня 1944 р. німці наскочили в с. Топорові пов. Радеків на хату, де був приміщений один рій УНС-у. Українські стрільці засипали німців кулями і ті втікли. Вечором приїхало більше німців і арештували господаря хати та ще кількох громадян. За селом невідомі люди відбили арештованих.

27.січня 1944 р. в год 3 ранку прибула від сходу до сел Нивиця і Трійця пов. Радеків велика польсько-большевицька банда, в кількості до 700 чоловік на 140 підводах. Була кіннота й піхота. Банда була добре озброєна автоматичною зброєю, мали також протипанцерні гарматки. Червоні бандити почали відразу сильно грабувати села. В с. Нивиці були 2 рої УНС-у. Вони розпочали бій з червоними прабіжниками. Бій тривав від год. 4 ранку до год 12 в полудне. Бандити підпалили села Нивицю і Трійцю. Над вечір прибули на місце бою німці з танками. Большевики відступили в напрямі Брідшини.

8.січня 1944 р. в місті Миколаєві над Дністром дванімецьких старшини затримали одного українського самостійника-підпільника в німецькій військовій однострою. Друг арештованого застрелив на вулиці одного з старшин-конвоїрів і визволив товариша. Після того німці перевели в місті облаву. В руки облави попався випадково член ОУН, "Ворон". Оточений звідусіль ворогами, почав відстрілюватися і зранив кількох німців, але швидко впав в нерівному бою, прощитий вісьмома німецькими кулями. Це було на вул. Рибній, в год. 10 ранку.

Наприкінці грудня 1943 р. відділ УПА обстріляв станицю пренциуц-у в Шилах пов. Збараж.

18. грудня 1943 р. в с. Славна пов. Зборів невідомі люди повісили на гратах кооперативи Володимира Венґра й почепили йому до грудей таблицю з написом "Смерть злодіям, провокаторам, донощикам!" - Населення було з цього дуже задоволене. - Подібний випадок мав місце на ринку в Козовій, дня 28.12.1943 р.

З Тернопільщини повідомляють:

Українські маси все більше горнуть до своєї революційної самостійницької організації ОУН. Про настрої мас свідчать м.ін. численні збірки грошей, харчів та інших матеріалів і зокрема щедрі дарунки для УПА і УНС з нагоди Свят Христового Різдва.

Вістки з Буковини.

В жовтні 1943 р. румунська жандармерія перевела в багатьох місцевостях Буковини масові арештування українських самостійницьких елементів. М.ін. у Вишніці арештували 40 осіб, в Ростоках 20, в Чутилові 43 і т.д. - Під кінець листопада 1943 р. румуни знов послали переслідування свідомих українських громадян.

В зв'язку з окупацією Румунії німецькими військами в жовтні й листопаді 1943 р., серед румунів на Буковині запанував великий хаос і паніка. Румуни почали вивозити з міст Буковини шпиталі й різне майно, та й самі почали виїжджати до "регату" /королівства/. Німці ставлять їм у тому перешкоди.

Німці викоритують ненависть українського населення Буковини до румунських окупантів для своїх підступних цілей. Набірні німецькі військові комісії почали переводити по буковинських селах набір чоловіків до 35 років життя віку до армії, а старших, до 65 років, на роботи в Німеччину. Люди поносяться доволі масово, бо не знають ще, як виглядає німецька ваторга.

Говорять, що всіх буковинців і бесарабців мали б звільнити з румунського війська. -

Німецькі агенти ходять по лагерах і тюрмах та пронокують українцям записуватися на роботи до Німеччини. Охотників зразу ж звільняють з ув'язнення.

1. грудня 1943 р. почали діяти на Буковині т.зв. Сільські Суди. Румуни судять всіх, хто на їх думку проявив себе "винним" по відношенню до румунського уряду й держави. Репресії знов посилюються. Жандарми арештують і б'ють всіх тих, що брали м.ін. участь у акції проголошення самостійности в 1941 році. Кожному, хто служив в большевицькій армії або в большевицькому уряді, видають метрику і паспорт бездержавництва, на підставі яких дана особа втрачає право громадянства. Всім "бездержавникам" конфіскують все рухоме майно. Їх мають кудись виселити, правдоподібно під большевицький фронт. Також родинам підпільників, які перейшли в Галичину, списали все їх майно.

Військовий суд з Черновець вибирається до регату /королівства/. Разом з ним вивозять усіх ще не засуджених в'язнів політ'язнів.

Кількість румунської жандармерії на Буковині збільшилась. На кожную станицю припадає до 80 /! / жандармів. По більших селах є дві і три станиці. -

В латинські різдвяні свята /24.-26 грудня/ жандарми гнали силою людей до церкви. Святкувати по старому стилю /6-9 січня/ строго заборонено. Всетаки по українських селах святкували по-своєму. Щоб дошкулити українцям, румуни виганяли людей на Різдво до різних робіт.

Правдоподібно по німецькому наказу - румуни перестали забирати з українських сел рекрутів до свого війська. Румунська погранична сторожа проголосила, що українці-емігранти можуть вертатися до Буковини.

16. грудня 1943 р. було подано до загального відома, що 8 січня 1944 р. відбудеться ліцитація т.зв. сколонізованих і зрумунізованих лісів, які були власністю позбавлених громадянства українців...

Німці опанували в Чернівцях зал. станцію, пошту, телефони й казарми. Німці мобілізують всіх українців до "Ваффен СС" З самого Черновецького п. забрали вже до СС-ів понад 1500 українців Крім того агенти гештапа змобілізували до німецького війська багато політв'язнів. Полонених українців, які служили в большевицькій армії, німці кудись вивозять.

Румунські залізниці в Молдавії й північно-східній Мантенії /?/ опановані німцями. Також побережжя Чорного моря як в Румунії так й Болгарії, є під охороною німецьких пограничників.

Б/. ПІВНІЧНО-ЗАХІДНІ УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ /ПЗУЗ/.

Під новою большевицькою окупацією.

З зайнятих большевиками теренів Волині звітували напочатку лютого 1944р. Советський фронт дуже рідкий. Місцями трапляються 100-кілометрові прогалини відтинки, на яких можна зустрінати тільки один курінь війська. Якгось одноцілого фронту немає... Через те можна на лінії фронту доволі легко порушуватись.

З червоноармійцями можна собі не сяк так давати раду. За самогон і хліб можна їх легко купити. Були випадки, що за самогон викупляли кілька людей нараз, придержаних як "бандерівці!"- Червоноармієць, якого дядько почастивав самогомом і салом, сказав: "Через ваше сало у нас храбрости не стало!" І це є типове для червоноармійців.- В йці Ч.А. зі здивуванням стверджували, що українське населення Волині хапається швидче за зброю, ніж за хліб.- Один червоноармієць - українець, побачивши відділ УПА, заявив, що перетягне на сторону УПА цілу свою сотню... На запит, що спонукує Червону Армію воювати далі й йти вперед, бійці відповідали: "ненависть до німців та страшна дисципліна." В розмові з населенням бійці говорили: " Так, два чорти /Сталін і Гітлер/б'ються, а ми мусимо за них свої голови класти..."

Найнебезпечніші для українського населення є т.зв. автоматчики, майже виключно молоді кацапчуки, настроєні вороже й шовіністично до всього українського. Вони найдужче тероризують і гноблять населення. Свого "великоруського" шовінізму навітьне стараються закрити. Один комісар гукав, пінячись з люті: "Нікакої України не було, нет і бить не может!"- Інший тицьнув пальцем на карту Сибіру і пояснив з єдиною усмішкою: "По війні Україна буде там!"- Отже цим разом большевицькі наїзники навіть не хочуть завдати собі труда прикидатись "приятелями" українського народу. В большевицькій практиці панує всеціло терор. Він іде по наказу згори. Якщо йде про кацапів, то пасивна постава населення, чи радше тактика не вдатись в боротьбу, осмілює та заохочує їх до всякого нахабства.

Енкаведівські погромщики і їх підпомарачі з Ч.А. і червоних партизан цікавляться насамперед криївками і харчовими та одяговими магазинами українського населення й УПА. В цьому вони зацікавлені особисто. Дуже пильно шукають також за складами зброї, топографіями, магазинами паперу й літератури, й очевидно за людьми. Енкаведівські собаки знають організаційну систему й методи праці українських самостійників. В кожному селі вони розпитують за станичним, господарником, зв'язковим, мобілізаційним, старостою, десятниками і т.д. НКВД має конкретні інформації від своїх розвідників і сексотів. Є випадки, що енкаведисти приходять до села зі списками псевд і праявдивих прізвиш, це "овочі праці" т.зв. резидентів, які весь час сиділи тихо й незамітно на місцях, без зв'язків і інструкцій, все обсервували й збирали матеріали. Телер вони можуть вийти наверх.

Енкаведівські промила ведуть, крім того, жваву розвідувальну роботу, обсервують пильно рух населення, притримують підозрілих і допитують. Допитують навіть дітей.

Успіхів в боротьбі з "ненадійними елементами" добиваються червоні наїзники завдяки добре налаштованим вартам і засідкам. Червоні частини на посто-

ях вмiло маскуються. Бiйцi перебувають в будинках. На вулицi чи на подвiр'ї не видно нiкого. Варта старанно замаскована, обсервує весь рух на дорозi з пiддiштя, з вiкон, зза кушiв i т.п. Зброя постійно готова до стрiлу, кулемети на становищах також. Як тiльки на вулицi з'явиться підозрiла цивiльна людина, з укриття несподiвано вискакує вартовий i затримує прохожого. На пiдозрiлу невідому групу людей, що з'явиться на вулицi, відкривають вiдразу без попередження вогонь. В той спосiб червонi душегуби вбили вже не одного українського самостiйника.

Особливим джерелом iнформацiй про УПА вважають червонi iнквiзитори ремiсникiв i лiкарiв. Вони знають, що на Волині було дуже мало ремiсникiв i лiкарiв iз того роблять висновок, що кожний з них мусiв працювати для УПА i через те багато знає про неї. Тому по селах вишукують насамперед шевцiв i кравцiв i беруть їх на допити.

Червоний терор розгулюється на добре. Зразу розстрілювали тiльки людей зловлених зi зброєю. Пiдозрiлих людей вiдставляли в заплiлля на слiдство. Тепер розстрілюють вже не тiльки вiйськових, але й полiтичних, господарських i адмiнiстрацiйних робiтників. Розстрілюють також за спiвпрацю з нiмцями УПА.- Давнiше був випадок, що приловлених двох дiвчат, якi розкидали протибольшевицькi листiвки, покарали тiльки нагаями i вiдпустили свобiдно. Тепер такої "лагiдности" немає... В одному селi розстріляли 13 дiвчат за те, що вони в'язали рукавицi й шили бiлля для українських повстанцiв.- В с. Курганах Острiзького р-ну сiльськi пiдлiтки вбили трьох червоноармiйцiв, щоб здобути вiд них "фiнку". Коли про це дiзнались iншi червоноармiйцi, зловили 30 осiб мiсцевого населення i хотiли всiх розстріляти. Розстріляли тiльки 16 осiб, бо решта втiкла.

Червоноармiйцi заставляють людей силою зiшкрабувати повиписуванi на стiнах i мурах протибольшевицькi гасла. Роблять це очевидно по наказу згори, бо зразу не дуже цікавилися цим. При тому попрожують, що "третя лiнiя" буде палити й розстрілювати господарiв, на будинках яких знайде повиписуванi гасла.

Безпосередньо за фронтом агенти НКВД, звичайно по 5 чоловiк на село, переводять мобiлiзацiю в Червону Армiю. Народ на мобiлiзацiю не йде. Люди втiкають, ховаються. Це не є дуже трудною рiччю, бо в большевицькому заплiлi панує ще бiльший хаос, як в нiмецькому.- Насильно мобiлiзованих вiдставляють втилл, на Зв'язель, i до фронтових дiй на Волині не включають. Є данi здогадуватись, що їх вiдсилають на пiвнiчний фронт. На волинському фронтi є їх дуже мало. Недавно перейшов на сторону УПА зi зброєю гурток новомобiлiзованих українцiв з Тучинського району.

Настрої серед населення добрi. Загалом всi дотримуються лiнii - мовчати, не говорити. На всi запитання енкаведистiв люди вiдповiдають: Не знаю, не бачив, не чув, не розумiю i т.п. Такi вiдповiдi допроваджують червоних iнквiзиторiв до лютi. Вони в пересердi кричать, що на Волині всi бандерiвцi, вiд дiтей до старих дiдiв включно.

Не зважаючи на короткий мяз-ще покину- час нової большевицької окупацiї, на деяких теренах мали українськi самостiйники вже доволi дошкульнi жертви i втрати. Головною причиною цих ударiв був i в брак обережности i чуйности по українськiй сторонi. Большевицькi окупанти є спритнi. В цьому вiдношеннi нiмцi далеко не доросли до них. З новим наїзником треба боротись новими методами, "енкаведiвськими".

В одному селi червонi схопили в свої руки районного СБ. За його геройську поставу в слiдствi i перед лицем смерти, розстріляли його з почесно, тобто не роздягали з одежi i звернули пояса, кажучи: "Ти хороший командир i повинен вмерти вмертю гiдною командира".-

Г/ВІСТКИ зi СВІТУ.

Збомблений Берлін. Уривки з опису очевидця бомбардування Берліна в листопаді 1943 року:

"...Цiле середмiстя, а особливо околицi великих вокзалiв, це було одне море пожежi. Горiли одна за одною вулицi, горiли цiлi квартали. Кам'яницi стояли як палаючi смолоскипи... Цiєї велетенської пожежi не гасив нiхто, не намагався навіть гасити...

...В загальному залiзнична зв'язь i комунiкацiя була, особливо в першому

тижні після цих нальотів, великою мірою спаралізована. Відправлялися нечисленні поїзди й то зовсім неплановірно... Переповнення в поїздах було жахливе, бо хіба одна п'ята частина населення Берліна хотіла втікти з міста ще перед наступним вечірнім нальотом... При білетних касах діялись дантовські сцени...

... Внутрішньо-міська комунікація була майже повністю знищена. С-бани, автобуси, трамваї не їздили... Єдиним засобом комунікації був У-бан /метро що також не курсував правильно... Все, що жило, залягло вулиці...

... За офіційною статистикою в грудні 1943 р. в Берліні нараховувалося 700.000 "обдахльос-ів" /позбавлених даху над головою/. Неофіційно нараховували їх на багато більше.

Жертв у людях, порівнюючи до сили нальотів, небагато. Це впливало з системи англійських нальотів. Вони поставили собі метою знищити місто повністю, отже його спалити. Розривні руйнівні бомби "торпеди" коштовні і не дуже доцільні. Тому англійці вживали запальних бомб, звичайно фосфорних. Аліантські літаки, числом 500-700, злітали дуже низько над домами і дуже влучно скидали бомби... Протилетунська артилерія /"фляк"/ мовчала, бо не могла нічого вдіяти літакам, що так низько літали.- В "намацуванні" об'єктів помагають летунам англійські шпигуни, яких у Берліні повно... Славна "Унтер ден Лінден" була вже в листопаді 1943 р. майже повністю знищена. Музеї згоріли, університет також. Пропало дуже багато цінних книг і мистецьких пам'яток. Згоріла техніка, Поліцайпрезидіум, багато міністерств, відомі торговельні дома, Тіргартен /Звіриний город/, Зоо, і т.д. Ще в місяць після великих листопадових нальотів на Берлін поодинокі відділи міністерств, відомі ~~хвххххххххххххх~~ і інших урядів, порозсівані по місті, не знали одні про приміщення других.- План англійців - здезорганізувати й спаралізувати все життя столиці, - вже в листопаді 1943 р. майже вдався.

... Життя в Берліні нагадує в денному відношенні життя печерної людини. Люди живуть з дня на день, сновигаючи по місті в пошукуванні поживи... Живуть у пивницях... Помітне загальне збайдужіння до справ, що колись були важливими...

... В дальших грудневих нальотах англійці вишукували ще не зруйновані об'єкти і нишили дільницю за дільницею. Летуни стріляли до людей на дахах до мів, що намагалися насити пожежу... Стіни спалених кам'яниць, що прозили заваленням, самі німці висаджували динамітом... На мурах міста появились поліційні оголошення, що погрожували карою смерті за грабування.

... "Великий Берлін поволі ставав трупом".

-Стільки очевидець.- Надзвичайно сильні нальоти аліантів на Берлін у січні, лютім і березні 1944 р. до решти викінчили горду столицю Третього Райху...

Підчас нальотів на промислові міста Німеччини, англійські летуни скидали м.ін. "Відозву англійського уряду до німецького цивільного населення в промислових округах". Відозва має дату "Лондон, 1 вересня 1943 р." В ній писалося:

"Дня 10 травня 1942 р. прем'єр-міністр Черчіл закликав німецьке населення покинути міста й промислові округи, де знаходяться фабрики зброї... Цю перекторогу до населення німецький уряд промовчав. Цьому урядові було дано змогу впродовж цілого року евакуювати цивільне населення з воєнно-промислових округів. Однакцией уряд свідомо й злочинно це занехаяв та наразив цивільне населення на знищення... Нашим сильним рішенням є знищити німецькі збройні підприємства воєнної машини і ми маємо засоби, щоб це рішення привести в життя. Ми будемо робити це так довго, аж знищимо всі фабрики воєнного промислу в усій Німеччині. Тільки беззастережною капітуляцією теперішнього німецького уряду моттимо Гітлер покласти кінець цьому процесові"...

Вістки про положення на Балкані. /На підставі надахі радіостанції "Вільна Югославія" та Лондону /.

Англійський міністр закордонних справ Іден подав наприкінці 1943 року число членів армії комуніста Тіта на кругло 200.000, а армії націоналіста Міхайловіча на яких 15.000.- Партизани Тіта називають себе "родолюбамі" себто "патріотами", а повстанці Міхайловіча звуть себе просто "четнікамі" т.зн. "воєнками"- Армія Тіта підлягає формально Центральному Комітетові

"Противашистського Руху" /"Противашистичне Гнуті"/, комуністичної партії, що заснувалася в липні 1942 р. На її чолі стояв до недавна Др. Іво Рібар. Фактично нею керує Москва.

Армія Тіта від самого початку була поділена на дві групи: 1/ кадрові частини, організовані по бригадам і дивізіям, що мали завдання обороняти очищену від німців територію, і 2/ малі партизанські відділи, що провадили диверсію проти шляхів і залізниць на території, окупованій німцями.

Армія Тіта набирає все більше інтернаціонального характеру. Основну масу партизан дали хорвати. За твердженнями Тітової радіостанції "Вільна Югославія" із 200.000 "ушастів", організованих Павелічем до боротьби з "родолюбями", перейшло на стороні Тіта до 30.000! Їх в цій армії чехо-словацка бригада ім. Яна Жижки, італійська бригада ім. Гарібальді, болгарська бригада з перебіжців з відділів Власова.

Армія Тіта оперує головним чином на теретирої теп. Хорватії та на словінській території, окупованій німцями. Словінська партизанська група робить часті випадки на німецьку Каринтію.- Під кінець 1943 р. частини Тіта успішно боронились від наступу, який повели на них німці силами 14 дивізій, німецьких, хорватських і болгарських. З початком січня 1944 р. "родолюбів" повели зі свого боку наступ на Банялuku, історично столицю великохорватського князівства.

Тиха боротьба між "родолюбями" Тіта і "четніками" Мігайловича велася від самого початку, а в липні 1943 р. закипіла на добре. Конфлікт виникнув не так на тлі ідеологічних си соціальних розходжень /"комуністи" проти "Націоналістів"/, як радше на тлі національно-політичної ворожнечі. Річ у тому, що Мігайлович і його зверхник ген. Жівковіч в югославському емігрантському уряді стояли даліше на г унті гегемонії сербського народу над хорватами і словінцями. Натомість підступна Москва, устами своїх ставлеників-Рібара і Тіта, проклямувала федерацію "рівноправних" народів у майбутній державно-політичній системі на Балкані і тим способом з'єднала собі безкритичні маси хорватів і словінців.- Сьогодні четніки Мігайловича мають ще пристановище на етнографічній сербській території. Як твердить німецький ставленик сербський прем'єр Недіч, хорватські і словінські родолюбів вирізують поголовно сербів на здобутих теренах, а всіх інших лишають в спокою. Сербські військові відділи, організовані "прем'єром" Недічем до боротьби з родолюбями, стоять у тихій співпраці з четніками Мігайловича.

Англійський уряд допомагає повстанцям у боротьбі з німцями. Мін. Іден заявив недавно, що британський уряд даватиме всебічну допомогу всякому, хто бореться активно проти німців. Подібну заяву зложив Рузвельт.- В одному тижні грудня 1943 р. англійські летуни з Італії виконали 300 льотів у співдії з військовою акцією повстанців на Балкані.

На терені Греції діє також до 40.000 партизан.

Закордонне радіо повідомляло про величаві досягнення американської продукції літаків та вишколу летунського персоналу. Тільки одна летунська американська школа в одному з південних штетів США випускає щорічно 40.000 летунів, з яких кождий має за собою щонайменше 600 год. лету. Місяч на продукція бомбовозів в США сягає до 9 і 10 тисяч машин.

Під кін ець 1943 р. німці звинули т.зв. "Ост-Інститут" у Львові й Кракові, який працював над вишукуванням "наукових" доказів про німецьке обличчя українських земель.

Мельниківці повідомляють в своїх виданнях, що від літа 1941 р. до літа 1943 р. впало від німецьких рук понад 500 їх людей, а багато пропало без вісті. Але мельниківці не відчувають з того приводу "жаль" до своїх німецьких опікунів і хлібодавців...

Іх з підпільних видань.

Серед доволі обильної підпільної преси поневолених народів гітлерівської "Нової Європи" не бракує також нелегальних газет і видань на німецькій мові. Але не все, що появляється сьогодні на німецькій мові, виходить справді з-під німецького пера. Так напр. дві підпольні газети: "Дер Зольдат

і "Дер Дурхбрух" зраджують різними натяками своє... польське походження. Це розкладова польська пропаганда в рядах німецького воєнства.

Зміст 9.числа фронтової газети "Дер Зольдат" за вересень 1943 р./нібито III.рік видання!/ такий:

В статті "Сфрейторє з Берхтєсгаден, забирайся геть!" автор піддає гострій критиці "стратегію" Гітлера, та вимагає - "в імені всього фронту" віддати верховне командування німецькими збройними силами генерал-фельдмаршалові Манштайнові.

В статті п.н. "Большевицька зараза" підкреслюється необхідність - зламати силу большевизму на фронті і в самому райху, а тоді розрахуватися з "ворогом ч.І." - націонал-соціалізмом.

В дальших статтях, дописах і новинках редактори газети нещадно плямують політику "партійних свиней", які-числом до 2,300.000 - зміло дикуються в запіллі, мордують визначних німецьких старшин і зводять жінок воєнків-фронтників.

Газета "Дер Дурхбрух" в ч. 13. /69./, третього року видання, від жовтня 1943 р. в передовій статті п.н. "Гімmlер-ворог Німеччини ч.І." перестєригає німецький нарід перед злочинним наміром Гімmlера - порозумітєсь з большевиками для спільної акції проти англо-саксів. Автор статті бачить єдиний рятунок для Німеччини в порозумінні з Англією й Америкою проти большевизму.

Друга стаття п.н. "Смертельна боротьба західньо-німецьких міст" малює дантовські сцени з днів бомбардування Гамбурга й інших німецьких міст.

В статті "Сьогодні Італія, а завтра?..." підкреслюється повне осамітнення Німеччини в боротьбі проти всього світу.- Дальші дописи й вістки малюють невідрадні картини життя німецького народу в гітлерівському ярмі.

Правдоподібно рівнож польського походження є німецька листівка п.н. "Провідні думки в нашій боротьбі"- Листівка містить вісім вирізок з фільмових лент" з промов Гітлера фюрера, з відповідними цитатами. Автори листівки зміло критикують політику Гітлера від 1939 р.,- зокрема по відношенню до Польщі- підкреслюють велику перевагу аліантів над Німеччиною, запевнюють що англійці зовсім не мають наміру вигубити всіх німців та закликають німецький нарід "віддати Гітлера й його зашників в руки караючої справедливости" та "направити заподіяне європейським народам зло".

З початком 1944 р. появились на ЗУЗ німецькі листівки іншого походження п.н. "Фронтскамераден!" Листівка запитує фронтників! "хто винен в тому, що на фронті прийшло до відступу?" - і відповідає : "Винна в тому націонал соціалістична партія!..." - Партія відсунула маршала фон Бравхіча і розстріляла 6 найкращих генералів з його штабу та багато інших вищих старшин.-

"В запіллі партія своєю терористичною політикою спровокувала населення окупованих областей до партизанської війни. Партія змобілізувала проти Німеччини всі народи, в їх числі також союзників. Для поборовання партизан є стягнуто з фронту багато відділів.... З наказу партії в окупованих областях палять села й мордують безборонних жінок і дітей... Таке поступовання стягає ганьбу на весь німецький нарід..."

Відозва закликає воєнків-фронтників стати до боротьби не тільки проти большевизму, але й проти націонал-соціалістичної партійної диктатури. Бо тільки воєнки можуть забезпечити майбутнє німецького народу.

Д/. НАШІ ГЕРОЇ.

/Черговий четвертий доповнюючий список упавших в боях, розстріляних і закатованих українських самостійників. - Березень 1944 р./

ОСУЗ і ПдСУЗ.

БІЛАНЮК Володимир, псевдо "Вій", народжений в Боршівському повіті в Галичині, від літа 1941 року Окружний Провідник ОУН в Дунаївцях Кам'янець Подільської області, заслужений організатор українського самостійницького руху на цьому терені... "рацював також легально бібліотекарем міської Кни-

розбірні в Дунаївцях. В квітні 1942 року німці його арештували та перевезли до тюрми в Кам'янці Подільському. Після трьох тижнів звірських пештаповських тортур повісився, щоб не зрадити ворогам тайни організації.

Сім'я КУХАРУКІВ: батько, мати, дочка і син, в Дунаївцях, українські самостійники приятелі сл.п. Володимира Біланюка. З дочкою Кухаруків, членом ОУН, 18-літньою дівчиною /в одному з попередніх списків подано її прізвище помилково як Ковалівна/ сл.п. Біланюк мав намір одружитися. Смерть Біланюка мала великий вплив на все його оточення, а зокрема на сім'ю Кухаруків, члени якої нерозлучно говорили: "Коли б когось із нас довелось потрапити в руки німецьких катів, то згинє, як згинув Біланюк, а не зрадить справи!" - Свою постанову слава сім'я Кухаруків додержала. - В березні 1943 р. німці арештували цілу родину. Дочку вивезли до Староконстантинівської тюрми, де її замучили. Решту сім'ї держали в одній камері в Дунаєвецькій тюрмі й люто катували, намагаючись видобути від них тайни організації. Одного дня Кухарук-батько запитав сина: "Чи видержиш, Красю, дальші тортури? Не зрадиш?" Малолітній син відповів непевно: "Не знаю, батьку!" - Тоді батько сказав: - "Щоб не зрадив, мусиш вмерти!" - І повісив сина на поясі на краті, відтак повісив жінку, а вкінці й себе. - Тіла повішених видано сестрі Кухарукової. Вона ствердила на всіх тілах великі знаки від катувань. Смерть сл.п. Кухаруків зробила на все населення Дунаївців і округи велике враження.

ПАВУК Андрій, псевдо: "Петренко", "Зелений". Народжений 1912 р. в Яворівщині в Галичині. Осінню 1941 р. прибув до Проскурова і з наказу Обласного Провідника ОУН Бурлія розпочав організаційну працю в Ярмолинецькій окрузі. Як Окружний Провідник швидко й сильно розбудував організаційну сітку з місцевих людей. Одночасно працював легально під прізвищем Петренка як голова "Просвіти" в Ярмолинцях. Восени 1942 р. німці закрили "Просвіту" й почали переслідувати Петренка. В грудні 1942 р. сл.п. Павук перейшов у підпілля й посвятився всеціло організаційним справам. Підпільне життя було для нього дуже важке, бо він хворів на легені /мав третю стадію сухит/, а ніяких ліків не було...

28 квітня 1943 р. сл.п. Павук зайшов до села Куяви до бухгалтера колгоспу Стібляцького /"Чорного"/. Тут заскочили його шуцмани й німці в кількості 20 чоловік і почали стріляти в хату крізь вікна. Сл.п. Павук відстрілювався більш години з нагана. Коли нарешті впав, ранений в голову, німці виволікли його на двір та почали допит, ранений відповідав з погордою та кепкуванням. Тоді німці загрозили йому, що відставлять його до Ярмолинець, а там-мовляв- він все виспіває. Сл.п. Павук у відповідь плюнув німцеві кров'ю в лице й сказав: "Плюнь в твоє хамське лице!" - Розлючений німець вбив його з фінки.

Тіло Кухаруків покійного закопали шуцмани на тому ж підвір'ї, але селяни перенесли його ніччю на кладовище й похоронили біля могили в честь Поля ляглих Героїв, яку висипали з ініціативи сл.п. Петренка...

ШИМАНСЬКИЙ Василь, псевдо "Холодний", нар. в Заліщищині в Галичині, від осені 1941 р. Окружний Провідник ОУН Лятичівської округи. Працював також легально під прізвищем Зубенко як секретар сільської управи, а відтак як урядовець ЗАРС-у при Гебітскомісаріяті в Лятичеві. В 1942 р. хворів тяжко на тиф, але організаційної праці не переривав. В осені 1942 р. мує сів перейти в підпілля. - В березні 1943 р. заскочили його в сні в шопі в с. Вербка /Білецьке?/ біля Лятичева німці й шуцмани. Сл.п. Холодний вбив гранатою старшиною жандармерії й ранив двох шуцманів, а потім ще впродовж 4 годин відстрілювався з пістолі й боронився гранатами від оточуючих ворогів. Під вечір німці підпалили шопу. Сл.п. Холодний гукнув востаннє "Слава Україні!" і застрілювався останньою кулею, яка йому залишилася...

"ПЕТРО ВОРОН" /справжнє прізвище невідоме/, родом з Галичини, організатор українського самостійницького руху в Симферополі на Криму, де працював перекладачем, опісля районний організатор Новомосковського р-ну на Дніпропетровщині, - застрілювався у липні 1943 р. біля с. Знаменівка Новомосковського р-ну підчас погоні німецьких наймитів-шуцманів, бо не хотів жим попасти в руки ворога.

" ЧОРНОЯРЕНКО ШУРА " / справжнє прізвище невідоме/, родом з Кам'янського, маляр, районний провідник ОУН Солонянського р-ну, крицевий характер, невтомний працівник-підпіляк, - згинув від кулі запроданця-щущмана в серпні 1943 р. біля села Криштафорова, Солонянського р-ну. Це про нього співалося в пісні "Марш повстанців":

" Ой, не легка дорога до волі,
Гей, крізь бурю, грозу і туман
В бій веде нас, голодних і голих,
Районової ОУН-отамаан".

Йому також присвячена пісня "Про Черноярєнка" в газеті "Український Перець" ч.І.

ВАСИЛЬ ГАЛАДА, псевда: "Олесь", "Юрко", ур. 21 липня 1916 /1917?/ р. в с. Замочок, Жовківського пов. в Галичині, - член ОУН з 1935, - політ'язень з часів польської окупації, організатор Жовківського пов. й округи в большевицькому підпіллі, учасник ІІ. ВЗОУН, від літа 1941 р. організатор й провідник Кам'янської округи /Дніпропетровщина/, від початку 1943 р. Округний Провідник Криворіжжя і член Обласного Проводу ОУН, - повний енергії і завзяття, непохитний борець-революціонер, учитель і вихователь багатьох друзів-підпіляків,-

згинув від кулі гештаповського агента 9 вересня 1943 р. в год 8 ранку на Саксаганському руднику в Кривому Розі в той час, як розробляв план визволення арештованих друзів...

Розстріляні німцями в дні 22 жовтня 1943 р. на шахті Вадявка в Кривому Розі українські самостійники-революціонери:

" СЛІБ-ВАНЯ " /справжнє прізвище невідоме/, - родом з Галичини, крицевий характер, точний й надзвичайно сумлінний працівник-організатор, блискуче виконав своє завдання, прцюючи з наказу ОУН при батальйоні щущманів у Донбасі: відтак член Округного Проводу ОУН Криворіжчини, організатор секції Служби Безпеки, -арештований гештаповцями, мужньо видержав нелюдські тортури і не зрадив ні словом організаційних тайн.

КОСТЬ ФЕДОРЯК /"Мороз"/ ур. 1920 р. в с. Пішелівка Дніпропетровської області, бойовий, відважний-підпіляк, організатор Солонянського району: попавши в тюрму, не заломився в гештаповському "слідстві", а після втечі з тюрми продовжував свою працю як організатор П'ятихатського і Божедарівського районів. Вдруге був арештований в с. Колачевському Криворізького району і згинув від куль німецьких "визволителів".

ЛУКІЯН КРУК /"Цилип"/, ур. 1921 р. в Галичині, провідник юнацтва в місті Нікополі, Провідник Широківського р-ну /Криворіжжя/ - згинув, не зрадивши організаційної тайни.

ВЛАСЕНКО з Карпаватки,
ЛЕОНІД КОСТЮК з Кривого Рога,
ІВАН ЖУТЬКО з Кривого Рога,
ЮВЧУК з Кривого Рога, і інші, про яких немає відомостей.

Юрій МАЛЯР /"Чорнота"/, ур. 1921 р. в Кривому Розі, обласний провідник Криворіжжя, пропав без вісті в вересні 1943 р.

ШЕВЧЕНКО, командант української поліції в с. Кожанка в Київщині, прихильник українського самостійницького руху, твердий незломний характер, врятував чимало українців від німецьких насильств, згинув розстріляний большевиками в с. Червоне повіт Фастів в листопаді 1943 р. Большевики розстріляли його, не зважаючи на те, що все населення і навіть червоні партизани висловлювались про нього з найбільшими похвалами. Сл.п. Шевченко зберіг до останньої хвилини горду спокійну поставу.-

" АНТОН " - один з організаторів українського самостійницького і збройного самоборонного руху в Кам'янець-Подільській області, згинув в бою

з німецькою засідкою 24. грудня 1943 р.- Курінь УПА під проводом командира Бистрого, що оперував в той час в Кам'янець-Подільській області, влаштував Поляглому величавий похорон в с. Яцківцях. В похороні взяли участь великі маси народж.

ЗУЗ. /продовження листи розстріляних німцями українських самостійників/.

Дня 15 лютого 1944 р. розстріляно в Городиці Дрогобицького повіту 10-українців, а в Кранцбергу 20 українців. Як підставу до цього чергового масового розстрілу українців подало гештапо в "Оголошенні" з дати Дрогобич, 15. лютого 1944 р." -напад "українських бандитів" в дні 1.2. 1944р. на станицю української поліції в Городиці, при чому упродовжено команданта станиці й одного поліциста та їх кухарку /всіх українців/, та за пірвання і правдоподібне замордовання 4 фольксдойчів з Кранцбергу.

При прізвишах більшості розстріляних помішено примітки "за приналежність до банди" згл. "за сприяння бандитам". Немає сумніву, що серед цих розстріляних "бандитів" більшість це чесні українські громадяни, яких "виною" були зв'язки з українськими підпільниками. Покишо подаємо тільки прізвиша тих розстріляних українців, яких приналежність до українського самостійницького руху навіть на підставі гештаповських списків не підлягає сумніву.

- 1/ КАЛИНЕНЬ ВОЛОДИМИР, ур. 1904 р. в Сколім , жонатий, магазинер, за приналежність до ОУН,
- 2/ ДЕРКАВЕНЬ МИХАЙЛО, ур. 1912 р. в Коростові, лісовий робітник, за ОУН.
- 3/ СВИСТУН МИХАЙЛО, ур. 1912 р. " " " " " "
- 4/ ЯКШ ТЕОДОР, ур. 1889 р. в Рожанці Вижній зам. в Коростові, жонатий, лісничий, за прин. до ОУН, за вбивство лісничого фольксдойча Бабія, й напад на табор бавдінсту в Святославі.
- 5/ ТУЗ МИХАЙЛО. ур. 1917 р. в Сваричові, жонатий, купець, за приналежність до УПА.
- 6/ МАНДРИК Іван, ур. 1921 р. в Руді, колодій, за прин. до орг. Бандери.
- 7/ ДИКІВ ІВАН , ур. 1911р. в Ляшках Дол. " " "

18. лютого 1944 р. розстріляно в Ходорові 10 українців, як відплату за те, що "українські бандити" /?/ застрілили в шпиталі в Ходорові якогось підофіцера.- На гештаповському "Оголошенні" при прізвишах розстріляних, як рівнож дальших 10 засуджених на смерть, є як звичайно примітка "за приналежність до бандитів", "сприяння бандитам", згл. "убійство", "неправне посідання зброї" і т.п.- З помішуванням прізвиш розстріляних здержуємось, доки не наспіють докладніші звідомлення.

23. лютого розстріляно в Стрию 10 українців в відплату за упродовження "українською бандою" /?/ якогось Паньківа з Максимівки, що був "на німецькій службі" - В числі розстріляних були:

- 1/ КРАВЕЦЬ ІВАН, ур. 1924 р. в Гаях Вижніх, студент, за неправне посідання зброї і за участь в заказаній українській орган.
- 2/ РНИЦЬО МИКОЛА, ур. 1903 р. в Синевідську Вижнім, жонатий, рільник, "за сприяння бандитам" і за участь в заказаній українській Організації.
- 3/ ГАБЧАК МИХАЙЛО, ур. 1910 р. в Стинаві Вижній, рільник, жонатий, за "сприяння бандитам" і за участь в заказаній Укр.Орг.

Доповнення до попередніх лист Поляглих Українських самостійників.

МИХАЙЛО БОРСУК, господар в с. Гнильче пов. Підгайці, згинув від німецьких куль дня 29. жовтня 1943 р.

* МАНДРИК ВОЛОДИМИР, Повітовий Провідник СВ.Сокальського повіту, родом з Тартакова, при арештуванні 18.вересня 1943 р. вбив шофера ляндркомісара, згинув розстріляний німцями у Львові на Стрілецькій Площі в перших днях листопада 1943 р. разом з іншими закладниками.-

" АЗАРТ " - районний господарчий референт ОУН Тернопільського повіту, вбитий німцями під час облави в селі Різдяни в дні 7.XI. 1943 р.

Одночасно згинули районові військовики, що приїхали на той час в село. Один зв'язковий військовий помер від ран у шпиталі в Тереховлі дня 9 листопада 1943 р.

16.грудня 1943 р. німці зловили в селах Зарудя й Озерянка Зборівського повіту п'ятьох українських юнаків, що відмовились іти до німецької каторги в "бавдінсті". Їх розстріляли в Тернополі.

ПАНЬКІВ ВАСИЛЬ, вбитий німецькими жандармами 16.XII.1943 р. в с. Дички пов. Рогатин, - за доносом поляків.

НОЧЕГАЙЛО ОЛЕКСА, 23 роки, розстріляний кріпо-вцями в січні 1944 р. в с. Боків пов. Підгайці,-за доносом поляків.

30.грудня 1943 р. під час облави німецької дивізії на українських повстанців в околицях сел Іванків, Скала, Мушкатівка і т.д. Боршівського пов. згинуло м.ін. від німецьких рук:

ГРЕЧУХА ІВАН, - розстріляний.

ПЕКУЛЯК ІВАН, - кинений живцем в огонь,
В згарищах господарства Пекуляка знайдено два обгорілі трупи з рушницями...

"ВОРОН" член Проводу ОУН Миколаївщини /Галичина/ - згинув в нерівному бою з нім. облавою на вул. Рибній в Миколаєві н. Дністром в дні 8.I.1944 р. зранивши кількох німців.

В липні 1942 р. згинув в Чортківській тюрмі замордований німецькими душегубами ГОРУД ПЕТРО, з с. Паушівка, пов. Чортків. Його товариш САРАНЧУК ДМИТРО - під впливом тортур - збожеволів.

Крім того гл.розділ: "До листи польських злочинців на ЗУЗ". /ст.6./

Холмщина.

УДКомітет в Грубешові опублікував з нагоди Панахиди по Поляглих в дні 31.жовтня 1943 р. список 162 замордованих польськими терористами українських передовиків Холмщини. Список цей далеко неповний. Число помордованих у звірський спосіб польськими терористичними бандами українських громадян Холмщини й Підляшшя сягає тисяч. В числі поляглих є великий відсоток активних українських самостійників.